

УДК 658.0(477)

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ

Маргарита Куценко, Мар'яна Пантюх

*Львівський національний університет імені Івана Франка
79008, м. Львів, проспект Свободи, 18
E-mail: rita.konovalova@gmail.com, masyacool@ukr.net*

Досліджено методи визначення податкового навантаження в Україні, проаналізовано причини його підвищення та шляхи оптимізації. Визначено напрями легалізації бізнесу України в контексті економічних реформ, запропоновано певні пріоритети і заходи, необхідні для реалізації цих пріоритетів.

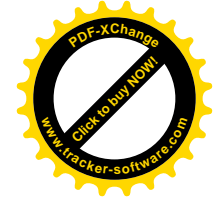
Ключові слова: податкове навантаження, ефективність оподаткування, оптимізація податкового навантаження, детінізація бізнесу, податкова реформа.

Ефективність податкової системи загалом залежить від рівня податкового навантаження. На сучасному етапі розвитку країни проблема пов'язана з дослідженням впливу податкового навантаження на економіку в цілому та на добробут суспільства стає одним з важливих напрямів податкової та економічної політики держави, що має на меті підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Зниження загального рівня податкового навантаження є центральним напрямом реформування податкової системи України починаючи з 1995р. Незважаючи на зменшення протягом 2006–2013 років податкового коефіцієнта і частки ВВП, що перерозподіляється через зведений бюджет, внаслідок як суб'єктивних, так і об'єктивних причин ця проблема і донині не втратила своєї гостроти.

Питання податкового навантаження, його оптимізації та впливу на економічну активність і доходи платників були предметом досліджень багатьох вчених: З. Варналій, В. Геєць, І. Пригожин, Ж.Тіроль, О.Турчинов, В.Франчук та інші. Однак не всі аспекти цієї багатогранної та складної проблеми з'ясовано та обґрунтовано, багато положень є дискусійними.

Практичне вирішення зазначеної проблеми ускладнюється недостатністю теоретичних досліджень з питань рівня оподаткування, способів виміру його величини, критеріїв оцінки важкості податкового навантаження на економіку в цілому та окремих платників, чинників, що її посилюють чи послаблюють, що в сукупності повинно створити наукове підґрунтя для відповіді на питання, в якому напрямку рівень оподаткування має змінюватися, щоб не допустити як невиконання покладених на державу суспільно необхідних функцій, так і гальмування підприємницької ініціативи та виснаження податкоспроможності платників.

Досвід зарубіжних країн доводить, що основним завданням для оптимізації податкового тиску є не зниження загального рівня податкового навантаження, а забезпечення стабільності та надійності податкового законодавства, максимальне наближення його до європейських зразків.

Можна стверджувати, що основною передумовою оптимізації податкового навантаження є вирішення проблеми законодавчого врегулювання податкової сфери України, а точніше усунення колізій в законодавстві, удосконалення системи стягнення податків, а також наближення до міжнародних стандартів, тобто переймання позитивного закордонного досвіду, який буде доцільно застосовувати в українських реаліях.

На сьогодні немає однозначної думки щодо методики оцінки податкового тягаря, а тому, як наслідок, немає коректної оцінки його впливу на економіку країни.

Важливою передумовою оптимізації податкового навантаження є врегулювання на законодавчому рівні питання щодо розрахунку податкового навантаження на макро-, мезо- і мікрорівні. Прийняття конкретної методики для розрахунку по всій території України дасть можливість точніше визначити напрями реформування податкової системи для оптимізації податкового навантаження.

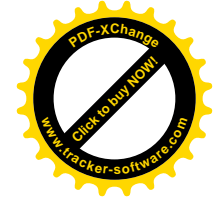
Методики виміру рівня податкового навантаження мають відповідати певним вимогам:

- визначення структури навантаження як на юридичних, так і на фізичних осіб;
- відносна універсальність підходу до визначення рівня тиску ;
- визначення ефективності функціонування виробництва залежно від рівня податкового навантаження;
- можливість здійснення порівняльного аналізу з іншими країнами світу;
- прогнозування впливу змін у системі оподаткування на економічну активність;
- об'єктивна оцінка впливу на рівень податкового навантаження прямих і непрямих податків;
- об'єктивна оцінка рівня навантаження на економіку країни та доходи юридичних та фізичних осіб.

Відповідно до конкретної методики послідовність визначення податкового навантаження має бути наступною:

- аналіз чинного законодавства щодо суб'єктів та об'єктів оподаткування та їх систематизація;
- аналіз та класифікація податків із визначенням їх платників;
- класифікація суми сплачених податків за суб'єктами оподаткування;
- аналіз та визначення загальної суми податкових платежів, що сплачуються різними суб'єктами оподаткування;
- аналіз та визначення рівня податкового навантаження на економіку та доходи юридичних і фізичних осіб.

Проблема визначення податкового навантаження загострюється ще й тим, що близько половини економічно активних суб'єктів господарювання знаходиться в тіні і, як мінімум, половина платників податків приховують свої доходи від оподаткування. Повне податкове навантаження несе лише незначна частка економічно активного населення держави. Саме ця проблема є однією з пріоритетних при визначення податкового навантаження, оскільки спотворення офіційних даних

унеможливорює коректно визначити податковий тиск і, як наслідок, стає неможливо адекватно на нього реагувати, приймаючи правильні рішення.

Оптимізація податкового навантаження на платників податків в Україні можлива лише за умови перерозподілу податкового навантаження між добросовісними й недобросовісними (тіньовими) платниками податків та удосконалення системи податкових пільг. Тобто детінізація економіки є однією з найважливіших передумов для можливості коректно визначити і розподіляти податкове навантаження на суб'єктів господарювання.

Отже, реальне податкове навантаження в Україні, яке несуть законослухняні платники податків, набагато вище від офіційно визначеного. Головними причинами цієї розбіжності є:

1. Відсутність стабільної та послідовної податкової політики, науково обгрунтованих орієнтирів її проведення; постійні зміни податкового законодавства, які практично неможливо відстежити та виконати.
2. Наявність значної кількості податкових пільг та преференцій, що надаються різним категоріям платників податків.
3. Існування механізму незаконного тіньового податкового тиску, який ставить суб'єкти господарювання у скрутне становище. Наявність хабарництва та корупції, що дає змогу багатьом підприємцям уникати сплати повної суми податків.

Ці та низка інших причин ускладнюють проблему надмірного податкового навантаження. Як наслідок, податкова система в цілому виконує антистимулюючий вплив на економіку, принципи оподаткування порушуються, а податковий тягар змушує діяти нелегально.

Україна задекларувала бажання в найближчій перспективі приєднатись до європейської спільноти. Для інтеграції в європейське суспільство, зокрема економічну систему, необхідно вирішити низку проблем, серед яких важливе значення має тінізація економіки.

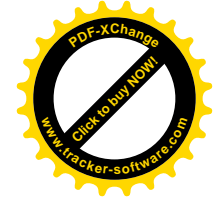
У пошуках виходу з даної ситуації основну увагу необхідно приділити двом основним напрямам:

1. Створення належних макроекономічних умов для стимулювання сукупного попиту як вирішального фактора пожвавлення економіки, нарощування виробництва, а відтак і розширення податкової бази. Що при тих же розмірах податкових ставок (тобто без посилення податкового навантаження) забезпечить ріст дохідної частини бюджету. Через механізм останнього держава за рахунок збільшення отриманих надходжень зможе більшою мірою стимулювати попит, збільшивши та забезпечивши своєчасну виплату заробітних плат, пенсій, соціальних виплат тощо, збільшивши видатки на інвестиційно-інноваційну діяльність.

2. Другий напрям вирішення цієї проблеми, який є більш прийнятним для економіки України, базується на теорії економіки пропозиції. Інтерпретація аргументів прибічників даної теорії представлена кривою Лаффера – залежність податкових надходжень у бюджет від розміру податкових ставок. Це надасть можливість визначити передумови оптимізації податкового навантаження в Україні з використанням математичних та емпіричних аспектів кривої Лаффера.

Проблема може вирішуватись тим чи іншим методом, але вона не дасть якісних результатів, якщо оподаткування не буде справедливим.

Аналіз податкового навантаження в Україні свідчить, що його скорочення є однією з передумов підвищення ділової активності, детінізації економіки і

активізації інвестиційної діяльності. Однак для вирішення цієї проблеми потрібна клопітка робота професіоналів щодо: перекривання лазівок у податковому законодавстві, які дозволяють приховувати фактичні доходи від оподаткування; скасування необґрунтованості податкових пільг; приведення у відповідність обліку податків та спрощення механізму розрахунку податкових зобов'язань; досягнення виваженого балансу, упорядкування і усунення дублювання функцій численних контролюючих органів; надання системі фінансових санкцій стимулюючого, а не карального характеру. Зрозуміло, зробити це складно, але слід шукати головні шляхи вирішення податкових проблем [1].

Пріоритетами детінізації економіки у контексті реалізації економічних реформ в Україні, на думку фахівців Міжнародного центру перспективних досліджень, є детінізація фінансових потоків та легалізація ринку праці.

Посилення ринкового регулювання економіки та проведення антикорупційної реформи передбачає:

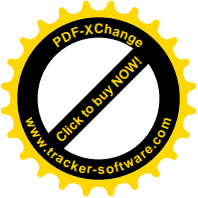
- Замість існуючої радянської системи регулювання економіки необхідним є впровадження системи регулювання економіки з новою структурою та принципами.
- Проведення антикорупційної реформи можливе лише за допомогою великої кількості заходів. Найбільші зусилля повинні бути направлені на інституційну реформу та законодавче забезпечення системи спеціалізованих заходів профілактики корупції, а також покарання за корупційні дії.
- Підвищення рівня довіри бізнесу до держави і навпаки можливе при застосуванні податкових стимулів. Наприклад, зменшення кількості перевірок, скорочення часу на проведення реєстрації й отримання ліцензій, сертифікатів та інших документів, створення рівних умов підприємницької діяльності для усіх суб'єктів господарювання.

Податкова реформа повинна бути направлена на реалізацію наступних пріоритетів:

- 1) забезпечення всім суб'єктам господарювання однакових умов оподаткування;
- 2) зменшення податкового навантаження;
- 3) забезпечення ефективного податкового адміністрування та стабільності державних фінансів.

Для реалізації даних пріоритетів визначено необхідними такі заходи:

- Проведення податкової амністії на основі прозорості та чіткої процедури, що дозволить підвищити довіру бізнесу до держави та держави до бізнесу та збільшити надходження до державного бюджету;
- Збільшення ролі електронних систем в адмініструванні податків, що дозволить зменшити фізичний контакт податківців з платниками податків і покращить прозорість податкового контролю;
- Зменшення податкового навантаження та скорочення кількості обов'язкових платежів і податкових пільг, що забезпечить рівні умови для всіх платників податків і скоротить стимули до зменшення випадків мінімізації податкових зобов'язань;
- Реформування спрощеної системи, щоб вона включала лише дійсно малі підприємства, а не була інструментом для тінізації фінансових потоків;
- Вирішення проблеми заборгованості із повернення ПДВ для підтримки експорту та підвищення довіри бізнесу до держави;
- Посилення відповідальності за використання тіньових податкових схем при веденні бізнесу та умисній мінімізації податкових зобов'язань.

Передумовою детінізації ринку праці є також і реформа пенсійної системи. Наявна система пенсійного забезпечення не створює стимулів для детінізації ринку – відрахування до пенсійного фонду є високими на фоні незадовільної системи пенсійного забезпечення.

Основною метою детінізації економіки України є створення необхідних умов для покращення інвестиційного клімату, зниження податкового та регулятивного тиску на підприємницьку діяльність, захист прав власності та трудових відносин. Дані реформи дадуть поштовх до забезпечення економічного розвитку, що за умов високих показників тіньової економіки є неможливим.

Отже, можна сказати, що податкове навантаження здійснює значний вплив на економіку України. Тому для поліпшення свого становища Україні необхідно поступово знижувати податкове навантаження, використовуючи досвід зарубіжних країн, адаптуючи його до специфіки та умов розвитку нашої країни, створювати умови, в яких майже неможливо буде ухилитися від сплати податкових зобов'язань, що призведе до поступового збільшення надходжень до державного бюджету, а також подбати про те, щоб податкові надходження були доцільно розподілені.

Для оптимізації податкового тягаря в Україні потрібно вирішити низку проблем, які стоять перед вітчизняною економікою. Щоб досягнути даної мети потрібно врахувати передумови оптимізації податкового навантаження, серед яких основними є: законодавче врегулювання суперечливих питань щодо податкового тиску та податкової системи загалом, детінізація економіки, переймання закордонного досвіду, а також прийняття на законодавчому рівні коректної методики розрахунку рівня податкового навантаження, що надасть можливість адекватно реагувати на зміни в економіці і визначити напрями реформування вітчизняної податкової системи.

-
1. Чередник О.О. Податки в системі державного регулювання економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/7_NMIW_2011/Economics/380697.doc.htm

WAYS TO OPTIMIZE THE TAX BURDEN IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF ECONOMIC REFORMS

MarharytaKutsenko, Mariana Pantiukh

*Ivan Franko National University of Lviv
Prospekt Svobody, 18. UA -79008, Ukraine*

Methods of determining the tax burden in Ukraine, analyzed its causes and ways to improve optimization. Directions Shadow Economy of Ukraine in the context of economic reforms proposed some priorities and measures necessary for the implementation of these priorities.

Keywords: tax burden, tax efficiency, optimization of the tax burden, legalization business, tax reform.

ПУТИ ОПТИМИЗАЦИИ НАЛОГОВОЙ НАГРУЗКИ В УКРАИНЕ В КОНТЕКСТЕ ЭКОНОМИЧЕСКИХ РЕФОРМ

Маргарита Куценко, Марьяна Пантюх

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
79008, г. Львов, проспект Свободы, 18*

E-mail: rita.konovalova@gmail.com, masyacool@ukr.net

Исследованы методы определения налоговой нагрузки в Украине, проанализированы причины его повышения и пути оптимизации. Определены направления легализации бизнеса Украины в контексте экономических реформ, предложено определенные приоритеты и меры, необходимые для реализации этих приоритетов.

Ключевые слова: налоговая нагрузка, эффективность налогообложения, оптимизация налоговой нагрузки, детенизация бизнеса, налоговая реформа.